

MOLLA VELÎ'NİN VEFÂT-I NEBÎ'Sİ

Nurgül ÖZCAN*

ÖZET

Dini türler arasında özellikle, Hz. Muhammed ile ilgili olan türlere daha çok ilgi gösterilmiştir. Onun hayatı kişiliği, hadisleri, gazaları ve mucizeleri Türk şairleri için tükenmez bir ilham kaynağı olmuştur.

Hz. Muhammed'in vefatı ile ilgili olayların anlatıldığı eserlere *Vefât-ı Nebî* ismi verilir. *Vefât-ı Nebî*'ler genellikle, peygamberin hayatının anlatıldığı eserlerin, özellikle 'mevlid'lerin veya bazı dini konulu eserlerin içinde ayrı bir bölüm olarak karşımıza çıkar.

Çalışmaya konu olan eser, Molla Veli adına kayıtlı olan bir *Vefât-ı Nebî*'dir. Eser, Eski Anadolu Türkçesi'nin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Türk edebiyatındaki pek çok şair gibi Molla Veli de Süleyman Çelebi'nin mevlidinden etkilenmiştir. Kullanılan kelime kadrosu ve ifade tarzı, döneme ilgili yapılacak çalışmalara kaynaklık edecek niteliktedir. Dini-destansı anlatım tarzıyla kaleme alınan *Vefât-ı Nebî*'de her ne kadar okuyucuyu bilgilendirme, aydınlatma kaygısı ön planda olsa da şairin yer yer edebi zevki yakaladığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Vefât-ı Nebî, Molla Velî, Dini Türler, Mesnevi, 15.yüzyıl.

VEFÂT-I NEBÎ OF MOLLA VELÎ

ABSTRACT

Among the religious works, the ones about Prophet Mohamed are much more paid attention. His life, personality, hadiths, holy wars, and his miracles have inspired Turkish poets.

The works on Prophet Mohamed's dead are called as *Vefât-ı Nebî*. *Vefât-ı Nebî* is generally included as a separate section in the works on Prophet's life, especially in mawlid or in religious works.

The work studied in this paper is a *Vefât-ı Nebî* recorded on behalf of Molla Veli. It has the characteristics of Old Anatolian Turkish Language. Like most of poets of Turkish literature, Molla Veli was also influenced by mawlid of Suleiman Çelebi. The vocabulary index and way of speech has the quality of guidance for the works on its time period. In *Vefât-ı Nebî* written in religious-epic narrative style, even though the author's aim of enlightening is dominant, it is also seen that he succeeded literary aesthetics from time to time.

Key Words: *Vefât-ı Nebî, Molla Veli, Religious Works, Masnawi, 15th century.*

* Yrd. Doç. Dr., Fatih Ü. Fen-Ed. Fak. Türk Dili ve Ed. Böl. El-mek: nozcan@fatih.edu.tr

VIII. yüzyılda İslâmiyet'le tanışan Türkler, yeni dinlerini öğrenmek için ilk olarak Arapça ve Farsçadaki Kur'an ve hadis kaynaklı eserleri incelemişler daha sonra da kendilerinden önce Müslüman olan sınır komşuları İran'a tahsile gitmişlerdir. Bu arada her iki kültürün –özellikle İranlıların- edebiyatıyla da karşılaşmış, başta dini konular olmak üzere pek çok edebi eser, Türkçeye tercüme edilmiştir. 13. yüzyılın başından itibaren, tercüme edilen eserlerin öncülüğünde, Türk kültürü ve anlayışının etkisiyle özgün metinler kaleme alınmıştır. 13. yüzyıldan sonra hem dinin bu dönemde, bütün toplumlarda belirleyici etkisi olması hem de Horasan'dan Anadolu'ya gelen alperenlerin halkı irşat amaçları münasebetiyle, dini Türk edebiyatında önemli bir canlılık söz konusudur.

Türk destan geleneğinin motiflerinin de ciddi etkisinin görüldüğü bu eserlerin geneli, “halk hikâyeciliğinin mesnevi şeklinde tezahüründen ibarettir. Hemen tamamında aruz vezni işlenmekle beraber sade bir dil kullanılmış, edebi değerlere ve estetik endişelere pek önem verilmemiştir.”¹ Bu dönemdeki eserlerde aruz, Türkçeye henüz uyum sağlamadığından ciddi vezin problemleri vardır. Arapça, Farsça kelimelerin ve bazı eklerin imlasında önemli hatalar bulunmaktadır. Anadolu'daki yazılı edebiyatımızın ilk metinleri olan bu eserler, Türk dili ve edebiyatının tarihine ışık tutacak eserlerdir. “Bu şiirlerin, on birli hece veznine de karşılık gelen ve Türkçeye kolay uyarlanan bir vezinle (fâilâfün/fâilâtün/fâilün) söylenmesi en belirgin şekil özelliklerinden biridir... Arı bir Türkçeye söylenmeleri ve döneminin dil hususiyetlerini yansıtmaları ise, dil tarihimiz açısından fevkalade önemli yanlarıdır.”²

İslâmî değerlere haiz, muhataplarının tasavvufi heyecanını artıran, şevk ve heyecan veren dini-destansı motiflerle kaleme alınmış hikâyeler, kısa zamanda Anadolu'nun dört bir tarafında yaygınlık kazanarak halk meclislerinde en çok okunan eserler arasında yerini alır. “Çoğunlukla Osmanlı döneminde yazıya geçen veya şekil alan bu menkıbevi metinler, Müslüman Türklerin maddi ve manevi fetihlerini konu edinmesinden ve sade dille vücut bulmasından dolayı, devletin en uzak köylerinden sarayına, ordusundan edebiyat dünyasına kadar her muhitinde ilgi görmüş ve okunmuştur.”³

Başlangıçta, Arap ve Fars edebiyatını örnek alan klasik Türk edebiyatında, dini türlerin genelinde, hem nicelik hem de nitelik açısından her iki edebiyatı da geride bırakacak önemli edebi eserler kaleme alınmıştır. Bu durum, klasik edebiyatın son dönemine kadar devam etmiştir.

Türk dünyasında, dini türler arasında özellikle, Hz. Muhammed ile ilgili olan türlere daha çok ilgi gösterilmiştir. “İki Cihan Güneşi'ne olan muhabbetin lisanla kabil-i imkân olmayan duygu kesafeti Türklerde büsbütün farklı ve özel bir seyir göstermiştir.”⁴ “Hz. Muhammed'in hayatı, nübüvveti, mucizeleri ve savaşları etrafında bir edebiyatın oluşması, şüphesiz ona duyulan samimi bir sevgi ve inancın sonucudur. Habibullah sırrının mazharı olan yüce Peygamber, ibadın da habibi olmuştur.”⁵ Âmil Çelebioğlu'nun bu konuyla ilgili değerlendirmesi şöyledir: “Şurası muhakkaktır ki bütün dünyada hiçbir peygambere, hiçbir din veya doktrin müessesine, istisnasız hiçbir şahsa dair, Hz. Peygamber'e olduğu kadar çeşitli şekil ve türlerde asırlar boyunca muhtelif eserler devamlı tarzda teşekkül etmemiştir.”⁶ Hz. Muhammed'in hayatı kişiliği, hadisleri, gazaları ve mucizeleri şair için tükenmez bir ilham kaynağı olur.⁷ Müslüman sanatçı, eserine başlarken

¹ Ahmet Atilla Şentürk, **XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebi Tasvirler**, İstanbul 2002, s.3.

² Namık Aslan, “Manzum Dinî Destanlar ve Kirdeci Ali'ye Ait Olduğu Söylenen İki Destan Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)”, **Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 20/1, Kayseri 2006.

³ Necati Demir ve M.Dursun Erdem, **Hız Ali Cenkleri**, C.1, Ankara 2007, s.21.

⁴ M.Fatih Köksal, **Mevlid-nâme**, Ankara 2011, s.6.

⁵ Mahmut Kaplan, **Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed**, İstanbul 2010, s. 10.

⁶ Âmil Çelebioğlu, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul 1998, s.356.

⁷ Ağah Sırrı Levend, **Ümmet Çağı Türk Edebiyatı**, Ankara 1962, s.41.

besmele ve hamd ile başlar, Hz. Muhammed'e salât ve selam getirerek asıl konuya geçer. Eserlerin başlarında ya da herhangi bir yerinde –genellikle- Hz. Muhammed'i öven bir şiir yazmak olmazsa olmaz bir görev gibidir. “Hz. Peygamberle ilgili küçük-büyük, manzum-mensur sayısız eser kaleme alınmıştır. Özellikle “sire”lerde doğumu, çocukluğu, Hz. Hatice ile evlenmesi, nübüvveti, mucizeleri, miracı, hicreti, gazaları, vefatı kısaca bütün hayatı ele alınırken, sirelerin her bir bölümü de müstakil bir eser olarak işlenmiş neticede esmâ-i nebî, mevlid, mu'cizat, mi'raciyye, gazavât-ı nebî, hilye, ahlâku'n-nebî, hicretü'n-nebî, şefa'at-nâme, kırk hadis gibi türlerde sayısız eser vücuda getirilmiştir.”⁸ Bu tarz metinler, edebiyat tarihimizde şair ve yazarlar tarafından müstakil bir eser olarak kaleme alındığı gibi bir divanın bir mesnevinin arasında ayrı bir bölüm olarak da karşımıza çıkabilir.

Hz. Muhammed'in vefatı ile ilgili olayların anlatıldığı eserlere *Vefât-ı Nebî* ismi verilir. *Vefât-ı Nebî*'ler genellikle, peygamberin hayatının anlatıldığı eserlerin, özellikle ‘mevlid’lerin veya bazı dini konulu eserlerin içinde ayrı bir bölüm olarak karşımıza çıkar. Üzerinde yüksek lisans tezi yapılan Ârif'in ve Şeyyad Hamza'nın *Vefât-ı Nebî*'leri de bu şekildedir. Ârif'in *Vefât-ı Nebî*'si, *Mürşidü'l-Ubbâd* adlı eserin 157b-207a varakları arasında⁹, Şeyyad Hamza'nın *Vefât-ı Hazret-i Muhammed*'i ise Şeyyad Hamza'nın eserlerinin kayıtlı olduğu bir mecmuanın içinde yer almaktadır.¹⁰

Bizim çalışmamıza konu olan eser, Molla Veli adına kayıtlı olan bir *Vefât-ı Nebî*'dir. Eserin müellifi ile ilgili yaptığımız çalışmalarda *Vefât-ı Nebî*'nin yazıldığı yüzyılda Molla Veli ismine sadece *Sehî Bey Tezkiresi*'nde; *Mevlânâ Nizâmî* maddesinde rastlanmıştır. Sehî Bey Nizâmî'yi anlatırken şu ifadeleri kullanır: “Aslen Karamanlı olup Konya şehrinde doğmuştur. Babası Molla Veli adıyla anılan bir vaizdi.”¹¹ *Vefât-ı Nebî*'deki imla ve vezin hatalarına bakıldığında vaiz seviyesindeki birinin buradaki hataları yapmayacağı kanaatindeyiz. Bu nedenle Karamanlı Molla Veli'nin, *Vefât-ı Nebî*'nin müellifi olması ihtimali zayıf bir ihtimaldir.

Vefât-ı Nebî, Hz. Muhammed'in hayatından farklı kesitlerin anlatıldığı *Manzum Siyer-i Nebî* isimli mecmuanın içinde 209-217. sayfalar arasında yer alan 420 beyitlik müstakil bir bölümdür. Eserin, içinde bulunduğu mecmua, Amasya Beyazıt İl Halk Kütüphanesi'ndedir. Arşiv numarası 05 Ba 1460'dır. Eserin te'lif tarihi 872/1467, istinsah tarihi ise 1218/1802'dir. *Vefât-ı Nebî'nin* te'lif tarihi Farsçanın artık etkisinin azaldığı, Türkçe eserlerin yaygın olarak kaleme alındığı bir zaman dilimine rastlar.

15. yüzyıl Türk edebiyatı tarihi açısından önemli bir dönemdir. “Türkçe, 15. yüzyılda edebi gelişmesini tamamlayarak gelişmiş bir dil hüviyeti kazanır.”¹² Bu asırda “ Anadolu'da kültür ve edebiyatın inkişafı en ziyade Osmanlı hanedanının mensuplarının yaşadığı merkezlerde görülmektedir.”¹³ *Vefât-ı Nebî*'nin kayıtlı yazma eser, dönemin en önemli kültür merkezlerinden biri olan Amasya'dır.

Vefât-ı Nebî, dini-destansı manzum eserlerde yaygın olarak kullanılan aruzun '*fâilâfün/fâilâtün/fâilün*' kalıbıyla yazılmıştır. Metinde, yer yer vezin hatalarına rastlanmaktadır:

⁸ Emine Yeniterzi, *Divan Şiirinde Na't*, Ankara 1993, s.38.

⁹ İsa Baldemir (1996). *Vefât-ı Nebî*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, s.V.

¹⁰ Fatma Turhal Güler (1996). *Şeyyâd Hamza'nın Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi"s-selam Adlı Mesnevisi*, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul, s.5.

¹¹ Günay Kut, *Sehî Bey Heş Behişt*, Harvard 1978, s.194.

¹² Ziya Aşar, “Gölge Avıyla Boşalan Bir Sadak: Mahallileşme”, *Turkish Studies- Edebiyatımızda Mahallileşme ve Türkî-i Basit Özel sayısı*, (Summer 2009),s. 30.

¹³ Neclâ Pekolcay, *İslâmî Türk Edebiyatı*, İstanbul 1996, s.233.

Kimi öper kocar kimi öper göz yüz elin
Bes resûlullâh dönüp didi hemîn (201)

Kimse andan fâzıl kimse andan şerîf
Ben yaratmadum dahı andan latîf (220)

Bir beyitte de kafiye hatası vardır:

Helâl olsun bağışladum kalanun
Bile üstine kurbân baş u cânım (196)

Eser, Eski Anadolu Türkçesinin karakteristik özelliklerini taşıdığından, dilbilim çalışmaları açısından önemli bir kaynaktır. Bu dönem metinlerinin çoğunda rastlanılan imla ile ilgili problemlere *Vefât-ı Nebî*'de de rastlanmaktadır. Mesela; kapı kelimesi bazen kabu, bazen de kapu, kendi kelimesi bazen kendü bazen kendi, olarak yazılmıştır. -gıl, -gil ekinin hem ünlü uyumuna uyan hem de uymayan şekli kullanılmıştır; işitgıl, itgil gibi. Son döneme kadar yuvarlak hali tercih edilen -dur, -ur, -up, -nun, -uş, -lug, -sun gibi ekler bazen yuvarlak bazen düz olarak kullanılmıştır: gülüş-gülüş, virüp-verüp, ulilug-ululug, kızın-kızun, gelsin-gelsün gibi. Çalışmamızda, imla birliğine riayet edilmiş kelime ve ekler dönemin genel dil anlayışı dikkate alınarak yazılmıştır. Dönemin özelliğini yansıtan arkaik kelimelerden ve eklerden bazıları şöyledir:

'Tazırak, gidiser, işlegil, kılğıl, yanduginca, yandurıvir ügri-, öküş, kıgır-, koç-, diñ, diñüz (deyin, deyiniz), iyit-, sağışla-, biş, yidi, Tengri, kabu, görklü, yazuklu, artuk, yarağ, ferişteh, kıragunda, uşbu, tamu...'

Bazı kelimelerin -özellikle Arapça ve Farsça kelimelerin- yazımıyla ilgili problemler de söz konusudur. Mesela destûr kelimesi, destur şeklinde vokalsiz yazılmıştır. Hı harfi ile yazılması gereken haste gibi kelimeler 'ha' harfi ile yazılmıştır. Bu örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Bu tarz eserler, imla özellikleri ve teknik açıdan problemler olsa da bünyelerinde, halkın dilinden derlendikleri için döneminin duygu ve düşünce dünyasını, kişilerin olaylar karşısında verdikleri tepkileri yansıtmaları açısından önemli ipuçları içerirler. 14.ve 15.yüzyıl metinleri sadece kullanılan kelimeler açısından değil bazı benzetmeler ve söyleyiş özellikleri yönüyle de değerlidir. *Vefât-ı Nebî* bu açıdan bakıldığında önemli bir metindir. Mesela, edebiyatımızda zamanın geçiciliği ve acımasızlığı ile ilgili pek çok kalıp benzetme bulunmaktadır. Metinde zamanın yok ediciliği anlatılırken çok yaygın olmayan orijinal bir benzetme yapılmıştır. Zaman, doğurduğunu yavaş yavaş ince ince yiyen bir güveye benzetilmiştir:

Güye-tab' imiş vefâsuz rûzigâr
Kim togurdığını yirmiş zâr zâr (5)

Hız. Muhammed'in öleceğini hisseden Hz. Ebubekir'in ağlaması anlatılırken de 'böğrünü tutup ağlamak' gibi alışılmışın dışında bir söyleyiş kullanılmıştır:

Dutdı bögrini heyâhî akladı
Kalkdı mü'minler vây idüp akladı (99)

Eserde, yer yer atasözü özelliği taşıyan söyleyişler de vardır:

Yirde izde su alursa hınzır içe
Irmaga ulaşıcak bahr kaçır (9)

Turkish Studies

Didi çün kim çâre yok tîz irek
Dost katına tazıarak varmak gerek (256)

Vefât-ı Nebî'de kullanılan kelime tekrarları hem metnin ahengine katkıda bulunmuş hem de verilmek istenen mesajı pekiştirmiştir. Mesela; veda kelimesinin belli aralıklarla tekrarlanarak kullanılması Hz. Muhammed'in ölümünden duyulan teessür duygusunun hissettirilmesinde etkili olmuştur:

Didi peygamber vedâdur vedâ
Ey müselmânlar size uş el-vedâ (69)

Öpdi koçdı didi kızım el-vedâ
Göremezsün dahı yüzüm el-vedâ (82)

Elvedâ dir yâ cemâ' at elvedâ
Elvedâ yâ ehl-i sohbet elvedâ (202)

Vefât-ı Nebî'nin tasvirler açısından da başarılı bir eser olduğu söylenebilir. Özellikle, Hz. Muhammed'in hastalığı esnasındaki dış görünüşü okuyucuya tüm detaylarıyla aktarılmıştır:

İndi minberden bozulmuş gül yüzi
Hem tegayyür rengi kızarmış gözi (75)

Bakdı gördi ' Âyişe ol hûb-cemâl
Rengi dönmiş kâmet olmuş hemçü dâl

Hem ol gül yüzünün rengi bozulmuş
Kızarmış gözleri benzi kararmış

Nedendür gül yüzün böyle bozarmış
Dudagun tepserüp gözün kararmış

Eserin Muhtevası

Vefât-ı Nebî, Hz. Muhammed'in sadece vefatının anlatıldığı bir metin değildir. Eserin ilk bölümünde, Hz. Peygamberin vefatından önce gerçekleşen; İzâcâ' (Nasr) suresinin nüzûlü esnasında yaşananlar, veda haccındaki bazı nasihatler ve Hz. Ukkâşe'nin, peygamberin sırtındaki nübüvvet mührünü görmek için ondan kısas almak istemesi anlatılmıştır. Klasik Türk edebiyatında, Hz. Muhammed ile Ukkâşe arasında yaşanan hadise "edebiyat tarihimizde, değişik şahıslar tarafından, farklı zamanlarda tekrar tekrar kaleme alınmış bulunuyor. Demek ki şairlerce beğenilmiş, halktan da rağbet görmüştür. Önceleri kısas-ı enbiya, siyer, hadis kitapları içinde iken,

daha sonraları çeşitli mevlid kitaplarının yazma ve basma nüshalarına eklenerek günümüze kadar gelmiştir.”¹⁴ Molla Veli'nin de bu geleneğe uyduğu görülmektedir.

Şair, vefat hadisesinden önce anlattığı kıssalarda, kronolojik sıra gözetmemiş, olaydan olaya geçerken de herhangi bir başlık kullanmamıştır. Yaşananlar, sanki birbirinin devamıymış gibi aktarılmıştır.

Eserdeki hadiseler her ne kadar İslâm tarihine uygun olsa da meselelerin işlenişi, ölüm karşısında sergilenen davranışlar, kullanılan cümleler, ifadeler tamamen Türk dünyasının milli duygu ve düşüncelerine uygun olarak işlenmiştir. Çünkü “Halkın kültürel ve sosyal değerleri, edebi metinlerle işlenerek korunur ve sonraki nesillere bu yolla aktarılır.”¹⁵ Özellikle, sahabe'nin ölüm karşısındaki feryat ve çaresizliğinin anlatıldığı bölümlerde, Türklerin İslâmiyet'i kabulünden önceki yas törenlerinin ritüellerini hissettiren sahneler vardır.

Vefât-ı Nebî, ‘**Fahr-i ‘âlem seyide’l-mürselîn ve hâtemü’n-nebiyyi sallallâhu ‘aleyhi vesellem hazretlerinin vefâtıdır.**’ cümlesiyle başlar. Türk destan geleneğinde yaygın olan bir muhabata hitap ile devam eder. Eserin ilk beytinde, hitap için seçilen varlık; edebiyatımızda, ‘âşık’a teşbih edilen, sesinin güzelliği ve güle olan aşkıyla şöhret bulan, bülbüldür.

Molla Veli, eserin giriş bölümünde, insanın dünyaya gelmesinin asıl amacının, aşığın maşuka kavuşması olduğunu söyler. Zamanın, dünyanın geçiciliğinden ve vefasızlığından bahseder. Şaire göre, ne nebinin ne de velinin kaldığı bu ölümlü mekânda, asıl olan aşktır. Sadece aşkla yaşayanlar, aşkla ibadet edenler kıyamete kadar feraha erer, vuslat şarabından içer.

İkinci bölüm, yine “Söyle ey bülbül” nidasıyla başlar. Bu bölüm, Hz. Muhammed'in vefatına geçiş bölümü olarak değerlendirilebilir. Molla Veli, bülbüle; zalim dünyanın, acımasız zamanın, ‘günahkârların şefaathçisi’ olan ahir zaman sultanına utanmadan neler yaptığını, sorar. Salavat getirerek, Hz. Muhammed'in vefatını anlatmaya başlar:

Söyle ey bülbül figân ile yine
Dök gözüm yaşını kan ile yine (27)

Di ki n’itdi rûzigâr ol servere
Ol şefî’u’l-müznibîn peygambere (28)

Gör kim ol âhir-zamân sultânına
Çarh-ı zâlim n’itdi anun cânına (29)

Hz. Muhammed'in vefatının yaklaştığı hissettirildikten sonra İslâm tarihinden şu olay aktarılır: İbn-i Abbas'dan rivayet edildiğine göre İzâcâ' (Nasr) suresinin nazil olduğu zamandır. Hz. Muhammed: “*Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim. Size nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı seçtim. (Maide 5/3)*”¹⁶ mealindeki ayeti okur. Ayeti duyan sahabeler sevince gark olur. Ancak, Hz. Ebûbekir, diğerlerinin aksine hıçkırıklarla ağlamaya başlar. Hz. Ebûbekir'in neden ağladığını anlayamayan ashab, şaşkın bir şekilde ona, gözyaşlarının nedenini sorar. Hz. Ebûbekir, bu ayetin; peygamberin artık dünyadaki vazifesini tamamladığına ve yakın

¹⁴ Esad Coşan, “İslâmî Türk Edebiyatında Ukkâşe Hikâyesi”, *A.Ü.İ.F. Dergisi*, Ankara 1983, C.26, s. 275-286.

¹⁵ Hüseyin Özcan; *Hâver-nâme*, İstanbul, 2008, s.21.

¹⁶ Hayrettin Karaman vd., <http://www.diyenet.gov.tr>. Türkiye Diyanet Vakfı Kur'an-ı Kerim Meali, (07.03.2012)

zamanda aralarından ayrılacağına işaret ettiğini, söyler. Ashabın sevinçleri yarıda kalır, mutlulukları kedere dönüşür:

Bes Ebûbekr ağlayarak söyledi
Ey yârenler işbu âyetden didi (48)

Tamâm oldı bînâ bânî gider dir
Gerü geldiği yire 'azm ider dir (52)

Çünkü ashâb uşbu sözi bildiler
Agladılar zâruluklar kıldılar (53)

Ashab ile Hz.Ebûbekir'in arasında geçen bu diyalogdan sonra, Hz. Muhammed mescitte minbere çıkar bir hutbe okur. Hutbede, '*Kul, dünya ile ahiret arasında muhayyer bırakıldı da o, ahireti tercih etti.*'¹⁷ hadisini söyleyerek vefat edeceğini hissettirir. Metinde, hem Hz. Muhammed'in hem de ashabın ruh hali mübalağalı ve coşkulu bir üslupla aktarılmıştır:

Mescidün içinde kopdı bir figân
Kim kıyâmet kopdı san kim nâgehân (64)

Şol kadar kim agladılar mü'minîn
Mescidün içi su oldı dir hemîn (65)

Aglamakdan 'aklı gitdi her birinün
Kendüler yitürdiler kendülerin (66)

Hutbe sonrası, Hz. Âişe'nin hanesine giden peygamberin rahatsızlığı; gül yüzü solmuş, gözleri kızarmış, kameti iki buklüm olmuş, benzi kararmış gibi ifadelerle tasvir edilir. Hz. Âişe ve o sırada Hz. Âişe'nin hanesinde bulunan Hz. Fâtıma, Hz.Muhammed'i hasta ve bitkin bir halde görünce telaşa kapılır. Peygamber, kızı Hz. Fâtıma'ya sarılır, öper ve ona artık ömrünün sonuna geldiğini, kısa bir zaman sonra kızının kendisiyle görüşemeyeceğini söyler. Hz.Fâtıma duydukları karşısında gözyaşlarını tutamaz. Babasının "*Vefatımdan sonra Ehl-i Beyt'imden bana, ilk kavuşacak olan sensin*" müjdesiyle biraz teselli bulur:

Gam yimegil tîz gelürsün sen bana
Ehl-i Beyt'ümden kızum didüm sana (89)

Hz.Muhammed, namaz vakti girince namazda kendisi yerine Hz. Ebûbekir'in imamlık yapmasını emreder. Hz. Ebûbekir, bu emir karşısında çok müteessir olur. Kendisine söyleneni zor da olsa gözyaşlarıyla yerine getirmeye çalışır. Peygamberleri dışında ilk defa başkasının arkasında namaz kılan mü'minler, gözlerinden kanlı yaşlar dökerler, ah u efganları göklere kadar yükselir:

¹⁷ Buhârî, Salât 80, Fezâil 3.

Mescidün içinden ağlamak üni
Kopdı işitdi mahalle halkı üni (101)

Hasretinden bilmediler n'ideler
Ya namâzı kılalar pâk ideler (103)

Bir figân kopdı çıkdı göklere
Kanlu yaşlar düşdi akdı yirlere (104)

Hz. Muhammed, kendisini daha iyi hissettiği bir zamanda, kaygılanıp telaşlanan ashabını teskin etmek için zor da olsa mescide gider ve onlara namazı kendisi kıldırır. Namaz sonrası cemaate uzun uzun nasihatte bulunur. Eserde, bu bölüm aktarılırken apayrı bir anlatış biçimi karşımıza çıkar. Bir önceki sahnede karşılaşılan üzüntülü ifadelerin, duygu yoğunluğunun yerini didaktizm alır. Peygamber, ashabına uzun uzun nasihatte bulunur. Onlara gece-gündüz, kış-yaz namazı bırakmamalarını, dinin direği olan namazı mutlaka cemaatle kılmaları gerektiğini öğütler:

Uş vasiyyet size olsun beş namâz
Kim kılasuz gice gündüz kış u yaz (114)

Dürüşün illâ cemâ'atle kılun
Kim namâz dinün diregidür bilün (115)

Hac, oruç, zekât gibi temel ibadetlerin yerine getirilmesinin, Allah yolunda savaşmanın, bilhassa Kur'an'ın çok okunmasının önemine değinir:

Hem dahı Kur'an'ı çok okuyasuz
Gice gündüz ac u tok okuyasuz (118)

Çok okunan evde Kur'an bilesüz
Kim turamaz anda şeytân bilesüz (119)

Fakirlerin gönlünün hoş edilmesi, yetimlerin sevindirilmesi, gariplere, acizlere hürmet edilib misafir edilmesi, esirlerin de insan olduğunun unutulmaması, onlara merhametli davranılması, komşu hakkına riayet edilmesi gibi sosyal hayatla ilgili tavsiyelerde bulunur:

Dahı miskinlere ihsân idesüz
Hem yetîm gönlünü şâdân idesüz (120)

Bunları hoşca dutun hürmet kılun
Hoş idün gönüllerün 'izzet idün (122)

Turkish Studies

Bes yidigünüz yimekten yidürün
Giydügünüzden olara giydürün (124)

Âdem oğludur hem anlarda bilün
Cümle kardaşlarımız müşfik olun (125)

Ettiği nasihatler sonunda, cemaatinin arasında kendisinde kimsenin hakkının olup olmadığını sorar, ashabından helallik talep eder. Ukkâşe adındaki bir sahabe, peygamberin, Tebük seferinde kendisinin sırtına kamçı ile vurduğunu, şimdi ondan kısas almak istediğini söyler. Hz. Muhammed, söz konusu kamçının evde olduğunu belirtip hemen o kamçının evden getirilmesini emreder. Evde, Hz. Fâtıma vardır. Olanları duyan Hz. Fâtıma bir hışımla mescide gider, Ukkâşe'den, ya bu davadan vazgeçmesini ya da babasının yerine kendine vurmasını ister:

Tek babacıgum za'îfdür urmagıl
Hastalığı ki za'îfdür dür şöyle bil (154)

Didi ya 'Ukkâşe babamı bana
Gel bağışla n'em var ise hep sana (151)

Ukkâşe, Hz. Fâtıma'nın dediklerini kesinlikle kabul etmez. Bu diyalog esnasında orada hazır bulunan Hz. Ebûbekir ve Hz. Ali de Hz. Fâtıma gibi Ukkâşe'nin kendilerine vurabileceğini ifade ederler. Ukkâşe, bu tekliflerin hiç birini kabul etmez, illa da peygamberden kısas almak ister:

Didi siddik ki gel on kamçı bana
Ur vereyüm dahı çok ni'met sana (167)

Bes 'Alî didi ki yüz kamçı bana
Ur gel uşda urmagıl tek sen ana (168)

Gayrı kişiden kısâs mı alınur
Ya kısâs ayruğı mı hükm olunur (170)

Molla Velî, mescittekilerin Ukkâşe'ye olan tepkisine uzun bir bölüm ayırır ve bu durum karşısında ashabın çaresizlik psikolojisini samimi bir üslupla yansıtır. Ukkâşe ile ilgili, 'utanmaz, vefâsız, bî-haya...' gibi öfke ve kızgınlık ifade eden sıfatlar kullanır:

Bes didiler ey utanmaz bî-hayâ
Nice söylersün bu sözi bî-hayâ (159)

Ey vefâsız gör ki bu şâh-ı latîf
Nicesi hastedurur zât-ı şerîf (163)

Metinde, Ukkâşe'nin, Peygamber'e vurma hususundaki ısrarlı tavrı karşısında bazı kişiler kendilerinden geçip bayılır. Bazıları da onu dişle tırnakla parçalayıp intikam almak ister:

Turkish Studies

‘Aklı gitdi ba’zı yüzün düşdiler
Turdılar ‘Ukkâşe’ye bes düşdiler (177)

Didiler diş ile seni yiyelüm
Dırnag ile pâreler eyleyelüm (178)

Hiz. Muhammed, ashabın öfkesini teskin ederek, bu işe karışmamalarını söyler. Sıtını döner ve Ukkâşe’ye kisas hakkını yerine getirmesini emreder. Ukkâşe, buna da razı olmaz; ben kamçılanırken sırtım çıplaktı, bunun için Hiz. Muhammed’in de sırtını açması gerekir der. Ukkâşe’nin talebi karşısında Hiz. Muhammed sırtını da açar. Açmasıyla Peygamber’in sırtındaki nübüvvet mührü ortaya çıkar. Eserde, nübüvvet mührü; resulün sağ omzunda “nurdan ve yeşil renkli,” olarak tasvir edilir. Hiz. Peygamberin sırtındaki nübüvvet nişanını gören Ukkâşe, onu öper, yüzüne güzüne sürer. Ukkâşe’nin amacı bu mührü görüp öpmek, bu vesileyle cehennem ateşinden azad olmaktır. Ashab, amacına ulaşan Ukkâşe’yi gıpta ederek gözyaşları içinde izler:

Gördi ol mühr-i nübüvvetden nişân
Sag tolusında yeşil nûrdan hemân (188)

Düşdi öpdi gördi iki gözine
Agladı bes akdı yaşlar yüzine (189)

Turdi öpdi ol resûlün ayağın
Sürdi ana sakalın hem yanagın (190)

Ukkâşe hadisesinden sonra, Hiz. Muhammed, yanındakilerin desteğiyle bitkin bir şekilde Hiz. Âişe’nin evine gelir. Bir müddet sonra kapı çalınır. Kapıyı Hiz.Fâtıma açar. Karşısında hoş sözlü, güzel yüzlü bir Arap’la karşılaşır. Arap, içeri girmek için izin ister. Hiz. Fâtıma, Resul’ün rahatsız olduğunu, kimseyle görüşecek durumda olmadığını söylese de Arap içeri girmek için ısrar eder. Gelen misafirin Azrâil olduğunu anlayan Hiz.Muhammed, kızına gelenin Arap değil ölüm meleği olduğunu, kendisinin ruhunu kabzetmek için geldiğini, açıklar:

Didi bes kızum ol ‘Arab degül
Ol yıkan evleri bozan lezzetleri ol (234)

Ol cemâ’atleri tağıdan oldurur
Cân alıcudur ol ulu kuldurur (235)

Azrâil’i buyur eden Hiz. Muhammed ona “misafir olarak mı geldin, yoksa ruhumu kabzetmek için mi” diye sorar. Azrâil şöyle cevap verir:

Didi geldüm kim ziyâret eyleyem
Buyurursan kabz-ı emânet eyleyem (243)

Bu konudaki tercihin Hiz. Muhammed’e bağı olduğunu, söyler. Ona, istersen seni alıp Firdevs cennetine götürüyüm, istersen sana, Hiz. Nûh, Hiz. Şit gibi uzun ömür verilsin, sen ne zaman

Turkish Studies

istersen canın o zaman kabzedilsin der. Hz. Muhammed, Azrâil'e dostu Cebrâil'in neden gelmediğini, sorar. Bir müddet sonra Cebrâil, selam vererek ve Allah'tan selam getirdiğini söyleyerek gelir. Hz. Muhammed, Cebrâil'e, kendisinden sonra zayıf ümmetinin halinin ne olacağını, Azrâil'in sordukları karşısında ne yapması gerektiğini, danışır. Cebrâil, Peygamber'e "Sen sakın ümmetin için mahzun olma, kıyamet koptuğunda sen onlara yardımcı olacak, şefaatte bulunacaksın. Bu konuda sen ne dilerse, Allah onu kabul edecek." der. Cebrâil, Resul'e, ümmetine şefaet talebinin Allah katında kabul edildiği müjdesini verir, ölümünden sonra, gökte mi yoksa yerde mi kalmak istediğini, sorar. Peygamber, ümmetiyle birlikte yeryüzünde kalmayı tercih eder:

Göklere mi çıkaralum biz seni
Yâhûd yerde mi dilersün sen seni (297)

Didi peygamber dilerüm ey ahî
Ümmetümle yerde olam ben dahı (298)

Ümmetümle bile toprakda turam
Yirden anlar ile başım kaldıram (299)

Hz.Ebûbekir, peygambere; cenaze işlemlerinin nasıl yapılması gerektiğini sorar. Hz. Muhammed "Cenazemi amcamın oğlu Ali yıkasın, suyumu Fazl ibni Abbas koysun, Hz.Ebûbekir'e, sen hem yıka hem kefenle hem de namazımı kıldır." diye vasiyet eder. Bu arada Fâtıma, üzüntülü bir şekilde babasına; "*Babacığım ben seni, kıyamet günü nerede bulabilirim*". der. Kızına, bir kez daha kendisine ilk kavuşacak kişinin o olacağı müjdesini verir:

Kim tezirek gelesün kızum bana
Sen gelürsün ey kızum direm sana (322)

Hz. Muhammed metinde, bu diyalogdan sonra cemaatiyle vedalaşır, Azrâil'den, artık vazifesini yerine getirmesini rica eder. Son nefesinde gül gibi terler, terinden de etrafa mis gibi kokular yayılır. Peygamberin son demlerinin anlatıldığı bu bölümde, uzun uzun can vermenin zorluğundan, bahsedilir. Hz. Muhammed'in vefatından sonra duyulan üzüntü, çaresizlik, dokunaklı bir üslupla anlatılır. Bu hazin olay karşısında yer ve gök ehli, insanlar, hayvanlar, bitkiler matem tutar. Kullanılan kelime kadrosuyla, kelime tekrarlarıyla, aliterasyon ve asonanslarla, metindeki ahengin en yüksek olduğu bölüm bu bölümdür denilebilir. Eserde, ağlamak fiili yetmiş üç defa kullanılmıştır. Farklı yerler deağlamak fiiliyle yapılan tekrarlar metne hareketlilik katmıştır:

Yir gök ehli oldı giryân ağladı
Avret ü er uşag oğlan ağladı (339)

Ağladı ol gün zemîn ü âsumân
Ağladı ol gün mekân ile zamân (340)

Ağladı ol gün nebât hayvân dahı
Ağladı akl ü gönül nefis cân dahı (341)

Turkish Studies

Molla Veli, kelime tekrarlarını sadece matemle ilgili yerlerde değil metnin tamamında tercih etmiştir:

Bu İslâm dîni bânîsi Muhammed
Muhammed'dür Muhammed'dür Muhammed (51)

Ümmetî dir ümmetî dir ümmetî
Ümmetine gör nicedür himmeti (288)

Hız. Fâtıma, insanların feryadı karşısında; Hız. Muhammed'in, ölünün arkasından fazla ağlanmasını yasakladığını, hatırlatarak ağlayanları teskin eder. Daha sonra peygamberin vasiyet ettiği üzere yıkama, kefenleme işlemi gerçekleşir, namazı kılınır. Vefatından kabrine konuluncaya kadar sonra gün gün neler olduğu anlatılır. Şaire göre, Hız. Ali Resul'ü kabre indirdikten sonra dudaklarının kıpırdadığını görmüş, kulak verdiğinde de onun "ümmetî ümmetî" dediğini, duymuştur:

Ümmetî dir ümmetî dir ümmetî
Ümmetine gör nicedür himmeti (388)

Cenazenin defnedilmesinden sonra gözlerinden kanlı yaşlar döken ashab, Hız. Fâtıma'ya taziyyede bulunur.

Eserde, şairin duasından sonra, başta dört halifenin görüşleri olmak üzere yine ölüm gerçeği hakkındaki değerlendirmeler yapılır.

Vefât-ı Nebî; Hız. Muhammed'in yerine Hız. Ebûbekir'in imam olduğu söylenerek, Allah'a hamd ve şükürde bulunarak son bulur:

Geçdi sıddîk yirine oldu imâm
Bu kitâb hem burada oldu tamâm (419)
Hezârân bin şükür elhamdülillâh
Ki tevfiik virdi ben kulına Allâh (420)

Hasibe Mazioğlu mevlidlerle ilgili makalesinde, Süleyman Çelebi'nin eserinin kendisinden sonraki şairler üstündeki etkisinden bahseder. Molla Veli'nin eserinde Süleyman Çelebi'nin *Vesiletü'n-Necât*'ının vefat bahrindeki bazı beyitlerle benzerlikler mevcuttur. Mesela Azrâil'in gelme sahnesinde Azrail ile Hız. Fâtımâ arasında geçen diyalogda Molla Veli şöyle der:

Bes yine dir Fâtımâ gir yâ 'Arab
Mustafâ meşguldurur virme ta'ab

Süleyman Çelebi'nin eserinde de şöyledir:

Fâtımâ didi ki kimsin ey aceb
Katı hastadır resûl çeker ta'ab¹⁸

¹⁸ Faruk Kadri Timurtaş, *Mevlid (Vesilet-ün-Necât)*, İstanbul 1970, s.132.

Aşağıdaki beyitler arasındaki benzerlikte dikkat çekicidir:

Geldi kabz-ı emânet itmege
İrdi buyruk âhirete gitmege (236)

Didi gelmişem ziyâret itmege
Dahi kabz-ı rû idüben gitmege¹⁹

Sonuç

Hiz. Muhammed'in hayatının konu edildiği dini edebiyatımızda, şairlerin *Vefât-ı Nebî* türüne ciddi ilgi gösterdiği görülmüştür. *Vefât-ı Nebî*'ler, kimi zaman bir eserin içinde kimi zaman da müstakil bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu eserlerin çoğunda, konunun işlenişi birbirine benzemektedir. Eserlerde, bazı ayrıntı kişiler dışında kullanılan ortak şahıs kadrosu şöyledir: Hiz. Muhammed, Azrâil, Cebrâil, Hiz. Fâtımâ, Hiz. Âişe, Hiz. Ebubekir, Hiz. Ömer, Hiz. Osman, Hiz. Ali, Hiz. Hasan, Hiz. Hüseyin, İbni Abbâs vb.

Eserlerin muhtevasına farklı şahıslar ve olaylar, değişik motifler de yerleştirilmiştir. Meselâ; Şeyyâd Hamza'nın *Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi"s-selâmi*'nin başında, dört halifenin dördünün de Peygamber'in ölümüyle ilgili gördükleri rüyalar anlatılır vb.

Yaptığımız araştırma esnasında, edebiyatımızdaki *Vefât-ı Nebî*lerle ilgili detaylı ve mukayeseli bir akademik çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bizim makalemizin amacı sadece Molla Veli'nin *Vefât-ı Nebî*'sinin tanıtılması olduğundan, eserin diğer *Vefât-ı Nebî*'lerle mukayesesi başka çalışmalara havale edilmiştir.

Molla Veli'nin *Vefât-ı Nebî*'si o dönemdeki benzer metinlerde olduğu gibi, Eski Anadolu Türkçesi'nin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Türk edebiyatındaki pek çok şair gibi Molla Veli'de Süleyman Çelebi'nin mevlidinden etkilenmiştir. Kullanılan kelime kadrosu ve ifade tarzı dönemle ilgili yapılacak çalışmalara kaynaklık edecek niteliktedir. Dini-destansı anlatım tarzıyla kaleme alınan *Vefât-ı Nebî*'de her ne kadar okuyucuyu bilgilendirme, aydınlatma kaygısı ön planda olsa da şairin yer yer edebi zevki yakaladığı görülmüştür. Özellikle, üzüntünün ve çaresizliğin tasvir edildiği bölümlerde, benzetme ve tasvirler, kişileştirmeler, edebi sanatlar ustaca kullanılmıştır. Nasihatın ağır bastığı bölümlerde ağırbaşlı ve öğretici bir üslup tercih edilmiş, lirizm ve didaktizm arasındaki geçişler, okuyucuyu rahatsız etmeden başarılı bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Eser, her ne kadar Hiz. Muhammed'in vefatını anlatsa da satır aralarında sosyal hayatla ilgili önemli bilgiler içermektedir. *Vefât-ı Nebî* teknik hususiyetleri yanında, Türk toplumunun o dönemdeki duygu ve düşünce dünyasını yansıtmaya açısından da önemlidir.

¹⁹ Faruk Kadri TIMURTAŞ; a.g.e, s. 134.

METİN

- 1 Söyle ey bülbül ki fırsatdur yaqîn
Vaqtîni ey tûti-^ç i şağın²⁰
- 2 Bu hümâ ol âşiyānuñ inmedin
Bu misâfir öz mekānuñ inmedin
- 3 Bunda maqşûd n'eyse hâşıl idegôr
^ç Âşıkı ma^ç şûka vâşıl idegôr
- 4 Qalmazımış bülbüli bu gülşenuñ
Hüyı buyımış bu yire gelmenüñ
- 5 Güye-^ç tab^ç imiş vefâsuz rûzigâr
Kim toğurdığını yirmiş zâr zâr
- 6 Ne nebî qaldı bu yirde ne velî
Ne Muhammed qaldı bunda ne ^ç Alî
- 7 Çün gelen bu menzile gider imiş
Bes bu deñli gelmegi n'ider imiş
- 8 Çün gidisersen buluşma hâle sen
Pâk olagôr tâ varasın pâke sen
- 9 Yirde izde şu qalursa hınzır i^çer
Irmağa ulaşıcağ bağır kaçır
- 10 Gel tutagôr sende bu ^ç aşğ etegin
Tâ ilete seni ma^ç şûka degin
- 11 ^ç Aşğ odına yansa bu cân hoş olur
^ç Aşğ gönülde âteş-efşân hoş kıılır
- 12 Kim ki ^ç aşğ cāmından i^çse bir kadeh
Tâ kıyâmet mest olur qalır ferağ
- 13 Yandugınca çün irer yâre kişi
^ç Âşıkun ^ç aşğa yağılmakdur işi
- 14 Müşğ salan vaşlundañ cân gözlerüm
Görüben uş dökdi tûfân gözlerüm
- 15 Kitâbı hicrûñün defterde şığmaz
Hişâbı ^ç aşkıñun mahşerde şığmaz

²⁰ Bu kelime okunamamıştır.

- 16 Gel ey sâkî berü virgil müdâmum
Ki ben cāndan ğulāmuña ğulāmum
- 17 Baña mey vir tehî dest ne dutarsun
Ya beni mestden zihî mest dutarsun
- 18 Çün urduñ cānuma şemşîr-i 'aşkı
Tamām itgil anı ey şîr-i 'aşkı
- 19 Giderdi 'aşkınuñ sevdâsı başdan
Sovuğ ıssı vü geçdüm ço bir başdan
- 20 Her kimüñ göñlüni 'aşk alur imiş
Tā kıyâmet gülmez ol qalur imiş
- 21 Bu bir yoldur nihân-ender-nihândur
Rāvî bilsüñ cihân-ender-cihândur
- 22 Gümânınca kılam kim bî-gümândur
Nişânınca virem kim bî-nişândur
- 23 Tā ki ben bu 'aşkı cānân bilmişem
Kemterin meclisde bir cān bulmuşam
- 24 Dost yüzüni tā ki cāndan bulmuşam
Şad hezārān zār ħandān bulmuşam
- 25 Benderüm ben her gice 'aşka çeker
Şem' gibi göynürüm uş tā seher
- 26 Yanmadın n'ola ciger kılsun nazar
Kim ciger yanmağdan uş yandı ciger
- 27 Söyle ey bülbül fiğān ile yine
Dök gözüm yaşını qan ile yine
- 28 Di ki n'itdi rüzigār ol servere
Ol şefî' u'l-müzñibîn peygambere
- 29 Gör kim ol āħir-zamān şultānına
Çarħ-ı zālīm n'itdi anuñ cānına
- 30 Ol ħabîbullāhdan utanmaz zamān
Ĥürmet itdi virmedi devr-i zamān
- 31 Şoñra dünyā n'itdiyse peygamberi
Söyleyeyüm tüt kulağınu berü
- 32 Ĥağ ħabîbinüñ memātın eydeyüm
Cengini qodum vefātın eydeyüm

Turkish Studies

- 33 Diñleñ imdi anı ağlar göz ile
Od gönüliyle vü derd-i süz ile
- 34 Rūhına görklü şalavāt virelüm
Söze andan başlayalum girelüm
- 35 Rāviler şöyle rivāyet itdiler
İbn-i ‘Abbās’dan hikāyet itdiler
- 36 Çün vedā‘ hucetini itdi dir resül
Şehrine geldi emîn oturdı ol
- 37 Hem **izācā**’ sūresi de geldi dir
Hem bu āyet dağı nāzil oldı dir

Elyevme ekmeltü leküm dīneküm ve etmentü ‘aleyküm ni’metü ve razitü lekümü’l islām dīnā²¹

- 38 Cümle aşhāb işidüp şād oldılar
Birbirine muştuluklar kıldılar
- 39 İllā ağladı Ebūbekir çatı
Şöyle kim gösterdi derd ü hasreti
- 40 Kim kamu ömründe ol deñlü hemîn
Ağladuğı yoğıdı dir ol emîn
- 41 Bes şahābe birbirine söyledi
Ne ‘aceb Ebūbekir n’oldı didi
- 42 Kim bu resme derd ile zār ağlar ol
Kend’özünü ider oñar ağlar ol
- 43 Bes Ebūbekr’e didiler ey ulu
Bunca ağlamak nedendür di ki bu
- 44 Kim bu āyetden beşāretler gelür
Devlete dīne işāretler gelür
- 45 Hāq tamām itdüm dir dīni ni’ meti
Rāzı oldum dīniñüzden ki çatı
- 46 İşbu şādluğ için qurbān bize
Vācib olur kim idevüz cān bize
- 47 Sen n’içün zār zār ağlarsun uş
Bir figān u āh dutar ağlarsun uş

²¹ Bugün size dininizi ikmal ettim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslām’ı beğendim (Maide 5/3). (Hayrettin KARAMAN vd., agw)

- 48 Bes Ebübekr ağlayarak söyledi
Ey yârenler uşbu âyetden didi
- 49 Göründi sizdin iyd-i kemâli
Baña göründi bânînuñ zevâli
- 50 Her binânuñ zîrâ bir bânîsi var
Ol binâyı yapar ider üstüvâr
- 51 Bu İslâm dîni bânîsi Muḥammed
Muḥammed'dür Muḥammed'dür Muḥammed
- 52 Tamâm oldı binâ bânî gider dir
Gerü geldiği yire 'azm ider dir
- 53 Çünkü aşhâb uşbu sözi bildiler
Ağladılar zârılıklar kıldılar
- 54 Derilüp birbirin kıldılar figân
Anlaruñ ünine ağladı cihân
- 55 Bes yarındası resüllâh hemân
Çıkdı minber üzre mescide revân
- 56 Okudı hutbe naşihat söyledi
Bir 'acâyib şöyle kim va'z eyledi
- 57 Gözlerinüñ yaşı buñar oldı yine
Kim gönüller tolu nâr oldı yine
- 58 Bes didi kim Hâk te'âlâ bir kulum
Ol muḥayyer itdi iki işde birin
- 59 Gitmegi vü yine bunda turmağı
Ol kabûl eyledi anda varmağı
- 60 Bildi siddîk ol kulu kim kimdurur
Âh idüp elin yaqasına urur
- 61 Dıtdı yırtdı yaqasın zâr ağladı
Kendüzini kıldı evkâr ağladı
- 62 Şöyle kim aşhâb didi n'oldı saña
Kim bu işi böyle bed kıldı saña
- 63 Murâdın bildiler soñra çün anuñ
Üni bes göklere çıkdı figânuñ
- 64 Mescidüñ içinde kıpdı bir figân
Kim kıyâmet kıpdı şan kim nâgehân

Turkish Studies

- 65 Şol kadar kim ağladılar mü 'minin
Mescidün içi şu oldu dir hemin
- 66 Ağlamakdan ' aklı gitdi her birinün
Kendüler yitürdiler kendülerin
- 67 Yā resūlallāh didiler bu nice
Hutbedür kim yandı uş ucdan uca
- 68 Cānımuza yakdı ki kār eyledi
Gönlümüzi yakdı oñar eyledi
- 69 Didi peygamber vedā' dur vedā'
Ey müselmānlar size uş el-vedā'
- 70 Hāğdur ölüm kamuya irer belī
Ne nebī kurtulur andan ne velī
- 71 Ne muḳarrebler andan bulur ḫalāş
Ne nebī mürsel ne ' āmm u ne ḫāş
- 72 Emr-i Hāğ'dur iḳtizā böyle ider
Kim gelen tırmar yine andan gider
- 73 Bes naşihat uş vaşiyet eyledi
Āhirinde döndi bunu söyledi

Vettekullāhe ḫaḳka tūḳātihi ve lā temutünne illā ve entüm müslemün²²

- 74 Toldı ol mescid fiğān ile yine
Ağdı yaşlar yirde ḳan ile bile
- 75 İndi minberden bozulmuş gül yüzi
Hem teğayyür rengi kızarmış gözi
- 76 ' Āyişe'nün evine vardı hemin
Çün ḳapudan içerü girdi emin
- 77 Bağdı gördi ' Āyişe ol ḫüb-cemāl
Rengi dönmiş ḳāmet olmuş hemçü dāl
- 78 Hem ol gül yüzünün rengi bozulmuş
Kızarmış gözleri beñzi ḳararmış
- 79 Bes didi ol yā resūlallāh saña
Uş fedādur atam anam diğil baña

²² Ey iman edenler! Allah'tan, O'na yaraşır şekilde korkun ve ancak müslümanlar olarak can verin (Āl-i İmran 3/102). (Hayrettin KARAMAN vd., **agw**)

- 80 Nedendür gül yüzün böyle bozarmış
Dudağın tepserüp gözün çararmış
- 81 Dimesdi kim 'Âyişe'ye nedür hâl
Hemân Fâtımâ'ya okutdı derhâl
- 82 Öpdi çoçdı didi kızım el-vedâ'
Göremezsün dağı yüzüm el-vedâ'
- 83 Tâ kıyâmet gününden sen beni
Dağı ayruğ hiç göremezsün beni
- 84 Fâtıma yırtdı yüzün kıldı figân
Ağladı kim yaş yerine dökdi çan
- 85 Hem Hüseyin ile Hasan zâr ağladı
Cümle ol dört divâr hep ağladı
- 86 'Âyişe dökdi yaşın yırtdı yüzün
Ağladı çarşusına çökdi dizin
- 87 Şol çadar kim Fâtıma zâr ağladı
Kendüzini kıldı efkâr ağladı
- 88 Ol resûlullâh didi çok ağlama
Kendüzini kızcağızum çaglama
- 89 Çam yimegil tiz gelürsün sen baña
Ehl-i Beyt'ümden kızım didim saña
- 90 Bes Bilâl geldi çapuda söyledi
Yâ resûlallâh vaçt namâz oldı didi
- 91 Didi diñ varsın Bilâl söylesün
Ol Ebübekir imâmet eylesün
- 92 Kim nebîñüz kendüye meşgûl durur
Ol imâmluğ eylesün maçbüldurur
- 93 'Âyişe didi senün yiründe ol
Kendüzini çılamaz hergiz çabül
- 94 Kendini senün yiründe göremez
Bir kişiyeye dağı diñ ol çuramaz
- 95 Didi ben bildüm ki yâ 'Âyişe
Sen bilemezsün çaruşma bu işe

Turkish Studies

- 96 Diñ ol itsün maşlahat hem böyledür
Hak te'ālā dilegi çün öyledür
- 97 Bes Ebübekr'e didiler ol resül
Saña emr itdiler namāzı kıl kabül
- 98 İmtişāli emr ideyin tırdı ol
Gönli kopdı didi āh kanı resül
- 99 Dutdı bögrini heyāhī ağladı
Kalkdı mü'minler vāy idüp ağladı
- 100 Öküşüp derd ile giryān oldılar
Yandı yürekleri biryān oldılar
- 101 Mescidüñ içinden ağlamak üni
Kopdı işitdi maħalle halkı üni
- 102 Hep segirdişüp varup ağlaşdılar
Başlarına cümle toprak saçdılar
- 103 Hāsetinden bilmediler n'ideler
Ya namāzı kılalar pāk ideler
- 104 Bir figān kopdı çıkdı göklere
Kanlu yaşlar düşdi aqdı yirlere
- 105 Çün resülullāh işitdi ol üni
Bes birazcuq dürdi ol kend'özini
- 106 Hak Çalab'dan diledi kuvvet yine
Urdu vardı girdi ol mescidine
- 107 Derdi ne vardı Ebübekr'ün tırdı
Tıydı şiddik bes döner baqar görür
- 108 Tiz giru tırdı yirinden ol dem ol
Tiz işāret itdi tırdı ol resül
- 109 Katlanamadı tıra gitdi ol
Gördi mihrāb kaldı boş vardı resül
- 110 Oturur iken imām oldu imām
Bes oturdu uydı mü'minler tamām
- 111 Çün namāzı kıldı döndi söyledi
Niçün itmedüñ Ebübekir didi
- 112 Yā resülallāh didi nice ola
Sen tırdurken yir baña ayruq gele

Turkish Studies

- 113 Döndi aşhâbına söyledi hemîn
Didi diñlen yâ ma'âş-ı müslimîn
- 114 Uş vaşyyet size olsun biş namâz
Kim kılasuz gice gündüz kış u yaz
- 115 Dürişüñ illâ cema'atle kıluñ
Kim namâz dînüñ diregidür bilüñ
- 116 Hem zekâtı viresüz pāk olasuz
Tañrı hışmı giderür ol bilesüz
- 117 Hem dağı olsun size hac idesüz
Hağ yolunda hem ğazāya ğidesüz
- 118 Hem dağı Qur'an'ı çok okuyasuz
Gice gündüz ac u tok okuyasuz
- 119 Çok okunan evde Qur'an bilesüz
Kim turamaz anda şeytân bilesüz
- 120 Dağı miskînlere ihsân idesüz
Hem yetim gönlünü şādân idesüz
- 121 Hem fakîrlar hem ğarîbler kılları
Hem misâfiriñi çeker yolları
- 122 Bunları hoşca dutun hürmet kıluñ
Hoş idüñ gönüllerüñ 'izzet idüñ
- 123 Hem esîrlere terahhum eyleñüz
Hoşca tutuñ hem eyüce söyleñüz
- 124 Bes yidiğüñüz yimekden yidürüñ
Giydiğüñüzden olara giydürüñ
- 125 Âdem oğlıdur hem anlar da bilüñ
Cümle qardaşlarıñuz müşfik oluñ
- 126 Güçleri yitdügi işe buyuruñ
Üç qavmüñ qarınlarını toyuruñ
- 127 Qomşu haqqında ri'āyetler kıluñ
Qomşuya dā'im himāyetler kıluñ
- 128 Siz bilürsüz ey müselmānlar size
Çok nasîhatler didi kamuñuza

Turkish Studies

- 129 Hem siziñ ile ğazālar eyledüm
Oğudum ur‘ ān rumūzın sōyledüm
- 130 Hem buyurdum size kıldıñuz namāz
Günde biş kez gice gündüz kış u yaz
- 131 Hem oruc hem ğac hem erkān-ı dīn
Resm-i İslām ānūn-ı imān u dīn
- 132 Cümlesini size buyurdum hemīn
Bes belī didi tamāmet mü‘ minīn
- 133 Bes didiler yā resūlallāh saña
Çok ğayırlar virsün ol Allāh saña
- 134 Nebīler ümmetinden bulduğundan
Dağı artuğ ğayırlar virsüñ andan
- 135 Ki sen bize hemīşe mihribānsun
amu ğāllerimūze kārubānsun
- 136 Āh āh ol gün için gül yüzüñi
Görmeyüp işitemeyüp sōzüñi
- 137 Göz ki Ħasan’ın yüzüñi görmeye
N’eyler ol nūrı göre ya görmeye
- 138 Ol ulağ kım sōzüñi işitmeye
Birdürür ya işide ya işitmeye
- 139 Muğabbet gözleriñ ile göziñi
Ħayāt-bağş şekkerīn şīrīn sōziñi
- 140 Görmeyüp işitmeyücek anı biz
N’eylerüz bu tende dağı cāmı biz
- 141 Bes resūlallāh didi yā mü‘ minīn
Her kimüñ kim bende ğaı var hemīn
- 142 ursun ol ğaımı benden istesün
Kımseye zūlm itmişem ol sōylesün
- 143 urdı ol ‘Ukkāşe anda sōyledi
Yā nebī sende ğaum var didi
- 144 Ol Tebük cengünde sen gördüñ beni
amçıyile arama urduñ beni
- 145 Didi ol amçı kızum atındadır
Varuñ anı virsün ol kim andadır

Turkish Studies

- 146 Fâtımâ'ya vardılar söylediler
Kamçıyı peygamber ister didiler
- 147 Kim resûl urmışımış anı meger
Ol dağı peygamberi urmağ diler
- 148 Ağladı bes Fâtıma kıldı figân
Dökdi ol derdlü gözünden yaş u kan
- 149 Hâsret odı cânını çün yağıdı dir
Turdı andan taşraya ol çığıdı dir
- 150 Mescidüñ kapusına vardı revân
İstedi 'Ukkâşe'yi çığıdı revân
- 151 Didi yâ 'Ukkâşe babamı baña
Gel bağışla nem var ise hep saña
- 152 Yoğusa gel gel anuñçün ur beni
Urmağıl tek anı uş öldür beni
- 153 Yoğusa işte Hüseyin ile Hâşan
Yitsün uşanınca döğ anları sen
- 154 Tek babacığum za' ifdür urmağıl
Hastalığı ki za' ifdür şöyle bil
- 155 Katlanıamazam urursañ sen anı
Öldürürem uşbu yirde ben beni
- 156 Didi 'Ukkâşe haqqum vardur dirüm
Virmez ise kendi bilür n'iderüm
- 157 Bes resûl didi kim yâ 'Ukkâşe gel
Geldi kamçı gel haqqımı benden al
- 158 Virdi aldı kamçıyı 'Ukkâşe dir
Geldi mü'minler yüregi taşta dir
- 159 Bes didiler ey utanmaz bî-hayâ
Nice söylersün bu sözi bî-hayâ
- 160 Bu diñlemedür Muhammed Muştafâ
Bu midur ol kılduğñ ahde vefâ
- 161 Bir kere urmağ ne olur başla cân
'Avrat oğlan mâl-ı mülk ü hân mân
- 162 'Ömrümüzüñ varlığı olsun helâl

Turkish Studies

- Ey utanmaz ne durur bu kıl ü kâl
- 163 Ey vefâsuz gör ki bu şâh-ı laîf
Nicesi hastedurur zât-ı şerîf
- 164 Şol mübârek çehresin görür misün
Böyle hasteyken bunı urur mısun
- 165 Ger urursan bir kerre uş sen anı
Diş ile dırnağ ile üşüp seni
- 166 Pâre pâre eyleyelüm yiyelüm
N'îçün urduñ sen resüli diyelim
- 167 Didi şıddık ki gel on kâncı baña
Ur vereyüm dağı çok ni' met saña
- 168 Bes 'Alî didi ki yüz kâncı baña
Ur gel uşda urmağıl tek sen aña
- 169 Didi ol 'Ukkâşe kim yâ mü' minîn
Ol 'azîmüm ile ben bilem hemîn
- 170 Ğayrı kişiden kışâş mı alınur
Ya kışâş ayruğı mı hüküm olınur
- 171 Bes resûlullâh didi bu iş size
Ne gerekdürür koñuz bizi bize
- 172 Ol kışâşın alsun uş ben turmuşam
Togrı söyler ben anı urmuşam
- 173 Gel sen ey 'Ukkâşe imdi ur beni
Kâncıyıla ben nice urdum seni
- 174 Ol utanmaz didi arğama benüm
Urıcağ yogıdı gömlek kaftanum
- 175 Bes resûlullâh mübârek tonların
Tiz çıkardı arğasından dir hemîn
- 176 Çünkü mü'minler anı gördi hemân
Na' rayıla tıldı ol mescid figân
- 177 'Aklı gitdi ba'zı yüzün düşdiler
Turdılar 'Ukkâşe'ye bes düşdiler
- 178 Didiler diş ile seni yiyelüm
Dırnağ ile pâreler eyleyelüm

Turkish Studies

- 179 Taşradan Fâtıma kıldı figân
Didi yâ 'Uḳḳāşe zinhâr el-amân
- 180 Hâstedür Allâh ḥabîbi urmağıl
Anı ol sağlığı gibi görmegil
- 181 Gel bağışla gel kerem kıl sen anı
Ya bıçağıla ururam ben beni
- 182 Bes kığırdı didi peygamber tûruñ
Ol kışâsın bizden alsun siz görüñ
- 183 Geldi 'Uḳḳāşe ilerü çün hemân
Ḳopdı bir ağlamaḳ üni nâgehân
- 184 Taşradan içerüden bir figân
Ḳopdı kim töldi zemîn ü âsumân
- 185 Döger imiş bir kişi peygamberi
Haste iken Hâḳ ḥabîbi serveri
- 186 Bes bu âvâz ile giryân oldılar
Yandı yir gök ehl-i büryân oldılar
- 187 Çün resûl ḳatına'Uḳḳāşe hemân
Virdi baḳdı arḳasına nâgehân
- 188 Gördi ol mühri nübüvvetden nişân
Şağ tulusında yeşil nûrdan hemân
- 189 Düşdi öpdü gördü iki gözine
Ağladı bes aḳdı yaşlar yüzine
- 190 Tûrdı öpdü ol resûlüñ ayağın
Sürdü aña saḳalın hem yanağın
- 191 Ağladı ḳaldurdu başın söyledi
Maḳşûdum budur ki uş irdüm didi
- 192 Çok zamân idi temennâm idi bu
Dâ'imâ Hâḳ'dan nevâ'l-ümîdi bu
- 193 Mührinüñ görmek mübârek nûrını
Kim ḥarâm ider ḫamunuñ nârını
- 194 Dâ'imâ başumda bu sevdâ idi
'Aḳl ü cân bu 'aşḳ ile şeydâ idi
- 195 Murâd-ı maḳşûdum oldu ḥâşıl

Turkish Studies

- Seni kim ister idüm oldu hāşıl
- 196 Hēlāl olsun bağışladum kalanun
Bile üstine qurbān baş u cānum²³
- 197 Resūlullāh didi ‘Ukḳāşe bil sen
Ki cennet ehli olduñ uş direm ben
- 198 Harām oldu saña daḥı ṭamu bes
Yūri var ṭamudan ḳorḳmağın kes
- 199 Bes müselmānlar yine ağladılar
Her biri ‘Ukḳāşe’ye dir didiler
- 200 Baḥtlu seni kim olduñ baḥtlu
Kim degülsün ṭamudan sen ḳorkulu
- 201 Kimi öper ḳocar kimi öper göz yüz elin
Bes resūlullāh dönüp didi hemīn
- 202 Elvedā‘ dir yā cemā‘ at elvedā‘
Elvedā‘ yā ehl-i sohbet elvedā‘
- 203 Allāh ‘a işmarladum sizi yürüñ
Sünnetüm hoşca ṭutuñ ihyā görüñ
- 204 Didi bunı ṭurdı peygamber hemān
Ṭutdılar bes iki yanından revān
- 205 İksinüñ omuzına ellerin
Ḳodı şöyle uzadıgun ḳolların
- 206 Ol resūli şöyle dir getürdiler
‘Āyişe’nüñ evine yaturdılar
- 207 Ḳopdı mü‘ minler içinden bir fiğān
Ṭoldı bu yir çıḳdı ün tā āsumān
- 208 Şehr içine ulaşıp ün oldu dir
İşidenler cümle mağbūn oldu dir
- 209 ‘Āyişe evinde peygamber hemīn
Ḳaldı anda ḳodılar oldu emīn
- 210 Vardığınca za‘ f u ziyān oldu dir
Bes melekü’l-mevt birden geldi dir
- 211 Yūri zibā luṭf ile hoş böyle

²³ Kafiye bozuk

- Güle güle söyle gökçek rüyile
- 212 Ol ḥabîbüñ rûhını baña getür
Al cānını ḥükmüm yirine getür
- 213 Uşbu cāndan rûḥ-ı ḥayvānı ola
Maḫşüd-ı rûḥ-ı ṭabî' ile bile
- 214 Ol ilāhî nûruñ rûḥ-ı a' zamda dir
Cümle ervāḥ andan yola varur dir
- 215 Ol alur virür anı ancaḫ hemāñ
Kim ḫarışmaz daḫı kimse bî-gümān
- 216 Şöyle kim ol dā'imā söyler idi
Vellezî nefsi biyedih²⁴ der idi
- 217 İllā ey cān alıcı direm saña
Ḳatı rahmet birle varḡıl sen aña
- 218 Deştür almadın iĉerü girmegil
Ol ḥabîbümi edebsüz görmegil
- 219 Ululıḡum ḫaḫḫıçün eyle 'azîz
Kimse ḫalḫ eylemedin siz bilesüz
- 220 Kimse andan fāzıl kimse andan şerîf
Ben yaratmadum daḫı andan laṭîf
- 221 İndi 'Azrā' il ḫatı ḫüb yüz ile
Ḳameti zîbā vü gökçek söz ile
- 222 Bir 'Arab şüretlü geldi ṭurdı ol
Ḳapu ḫaḫdı kendüni bildürdi ol
- 223 Didi yā ehl-i beyt tāc-ı risālet
İĉeru girmege var mı icāzet
- 224 Fāṭıma didi ki ey 'aḫi'l-'Arab
Vaḫti degül destur itmegil ṭaleb
- 225 Kim resül meşḡüldurur kend'özine
Şimdi ḫiç kimse görünmez gözine
- 226 Yine 'Azrā' il çağırdı söyledi
Ḥoş selām virdi taḫıyyat eyledi
- 227 Didi kim yā ehl-i beyt-i ve'l-kerem

²⁴ Canım kudreti elinde olan Rabbime (yemin olsun ki).

- Şems-i âlem nūr-ı mişbâhuḡ-ḡalām
- 228 Var mıdur destūr iġerü girmege
Gelmiş idüm ben yüzüñi görmege
- 229 Bes yine dir Fâḡimâ gir yâ ‘ Arab
Muşḡafâ meşḡuldurur virme ta‘ ab
- 230 Bes yine çağırdı ‘ Azrâ‘ il hemîn
Aġdı gözin ol şefi‘ u‘l-müznibîn
- 231 Ünini ‘ Azrâ‘ il’üñ iştidi ġün
Bildi bes geldigini ne iġün
- 232 Bes didi yâ Fâḡıma bu didigün
Nedürür ne kişidür söyledigün
- 233 Didi geldi bir güzel yüzlü ‘ Arab
Maḡşüdü varmış destūr kıllur ḡaleb
- 234 Didi bes kızum ol ‘ Arab degül
Ol yıķan evleri bozan lezzetleri ol
- 235 Ol cemâ‘ atler ḡaḡıdan oldurur
Cân alıcıdur ol ulu ḡuldurur
- 236 Geldi ḡabz-ı emânet itmege
İrdi buyruḡ âḡirete gitmege
- 237 Destūr ne söz girme didiler aña
Ol anuñġün ḡurur söyleşür saña
- 238 Var ḡapıyı aġ digil destürdurur
Sen hemân ol gelür kendi girür dir
- 239 Fâḡımâ ġıķdı ḡapu aġdı hemân
Kimse görmedi yine döndi hemân
- 240 Girdi iġerü vü güldi peyḡambere
Bir kişi virdi selâm ol servere
- 241 Bes cevâb virdi resülullâh daḡı
Döndi söyledi didi kim ey aḡı
- 242 Beni geldüñ mi ziyâret itmege
Yâḡud geldüñ ḡabz-ı emânet itmege
- 243 Didi geldüm kim ziyâret eyleyem
Buyurursan ḡabz-ı emânet eyleyem

Turkish Studies

- 244 Baña buyruğ oldu kim fermânıñı
Dutam aldırsañ elime cānıñı
- 245 Yoğ dir isen uş dönerüm giderüm
Her ne buyurursañ öyle iderüm
- 246 Didi peygamber ey aḫî 'Azrā' il
Ḳandedurur nite gelmez Cabrā' il
- 247 Didi kodun anı dünyā gögünde
'Azā' ider melekler aña anda
- 248 Ağlar idi ol melekler üşdiler
Hep 'azā' idüp bile ağlaşdılar
- 249 Ger buyurursañ rūḫıñı ḳabz ideyüm
Cennete firdevse alup gideyüm
- 250 Varasun rūḫ-ı na' im reyḫāne sen
Ki yaḳın ḳomşu olasun Raḫmāne sen
- 251 Ger dilerseñ Nūḫ-ı Ādem 'ömrünü
Daḫı Şit'ün Ḥaḳ saña virdi anı
- 252 Bu Medīne tağların altun ide
Ḳande kim gider ise böyle gide
- 253 Yir gök ehli ḫükmüne fermān ola
Diledikçe cānıña emān ola
- 254 Bes resūlullāh didi kim yā aḫî
Āḫiri n'olur diñle bunuñ daḫı
- 255 Didi 'Azrā' il ölümdür āḫiri
Her ne deñlü dünyāda olsañ diri
- 256 Didi çün kim çāre yoğ tiz irek
Dost ḳatına tazıraḳ varmaḳ gerek
- 257 İllā bir dem şabr ḳıl yā 'Azrā' il
Tā ki gelsün ḳarındaşum Cebrā' il
- 258 Didi 'Azrā' il işitdüm yā resūl
Söziñe oldum muti' ḳıldum ḳabūl
- 259 Bes olar bu sözde iken dir hemīn
İndi gökden geldi Cebrā' il-Emīn
- 260 Bes selām virdi resūlullāh'a ol
Hem cevāb virdi selāmına resūl

Turkish Studies

- 261 Döndi didi yā resūlallāh selām
Hāḡ te‘ ālā virdi saña yā imām
- 262 Didi var gör ḡabībüm nicedür
Ḳatı zaḡmet çekdi nice gicedür
- 263 Didi peygamber şükür çok ḡamd aña
Kim anuñdur ḡamd ü şükr öñden şoña
- 264 Kibriyā vü hem beḡā vü hem devām
Hem ululuklar anuñdurur müdām
- 265 İllā şimdi ey ḡardaşım Cebrā‘il
Geldi cānum almaḡa bu ‘Azrā‘il
- 266 Bir beşāret virḡil imdi sen baña
İntizārum ḡurmışam uş ben aña
- 267 Didi Cebrā‘il ey ḡardaşım saña
Uş beşāret muştuluk öñden şoña
- 268 Göklerüñ ḡapularını açdılar
Revḡ ü reyḡān yollarıña şaçdılar
- 269 Hem bezediler sekiz uçmaḡları
Uçmaḡ üzre düzdiler ni‘ metleri
- 270 Hūriler düzdi bezedi özlerin
Kim ayaḡuña sürerler yüzlerin
- 271 Hem yedi ḡamuların ḡapuların
Baḡladılar yapdılar cümle varın
- 272 Hem ḡokuz gökler melekleri ḡamu
Yoluña geldi derildi ey ulu
- 273 Muntazır ḡamu yüzüñi görmege
Hāk-i payiñ yüzlerine sürmege
- 274 Didi peygamber ey aḡī Cebrā‘il saña
Bu degüldür şordugum dime baña
- 275 Didi Cebrā‘il beşāret bulasun
Yirden öldürülen sen olasun
- 276 Hem ḡıyāmetde şefā‘ at eyleyen
Sen olasun evvel anı söyleyen
- 277 Sen şefā‘ at idesün ḡıla ḡabül

Turkish Studies

- Hâk Çalab her ne dilerseñ yâ resûl
 278 Cennete dağı sen evvel giresün
 Hem livâ 'ü'l-ğamd senüñdür göresün
 279 Hem vesîle senüñ ola yâ resûl
 Cennet içre bir yüce ħâş yirdür ol
 280 Bir kişinüñdür yalıñuz ol hemân
 Dağı kimse varmaz anda bî-gümân
 281 Didi peygamber ey Cebrâ'îl saña
 Bu degüldür şordugum öñden şoña
 282 Ol za'if ümmetimüñ ħâlin degil
 N'ola benden şoñra anlar söylegil
 283 Didi Cebrâ'îl ki olmağıl melül
 Ğam yimegil anlaruñçün yâ resûl
 284 Dünyâ tükenüp kıyâmet kıpıcağ
 Evvel âñir ħalk temâmet kıpıcağ
 285 Sen olara tâ yarıcı olasun
 Tamu odından ayrıcı olasun
 286 Ümmetüñ ħağğında kamu yâ resûl
 Her ne dîrsen Hâk Çalab kıılır kabûl
 287 Çün yarağın anların sağışlaya
 'Âsilerin hep saña bağışlaya
 288 Sensün âdem oğlanınuñ ekremi
 Hâk senüñçün yaratdı bu 'âlemi
 289 Ey ħoşa ħoş-bağtludur ümmetüñ
 Kim olara böyle vardur himmetüñ
 290 Sen şefâ'at kıılasun öñden şoña
 Hâk bağışlaya kıamusunu saña
 291 ħoş sa'âdet devlet ıssı olalar
 Az 'ibâdetden çoğ işi bulalar
 292 Girmeyince ümmetüñ ta yâ imâm
 Dağı ümmetlere uçmağdur ħarâm
 293 Sen degül misün zemîn ü âsumân
 Tamu uçmağ Hâk yaratmazdı hemân

Turkish Studies

- 294 Sen gidicek yiriñe kâim-mağâm
Ben oluram ümmetiñe yâ imâm
- 295 Çok şükürler itdi peygamber hemân
Didi hoş oldu göñlüm bu zamân
- 296 Döndi Cebra'îl didi kim yâ resûl
Kabriñi n'irde kıłarsun sen kabûl
- 297 Göklere mi çıkaralum biz seni
Yâhûd yirde mi dilersün sen seni
- 298 Didi peygamber dilerüm ey ahî
Ümmetümle yirde olam ben dağı
- 299 Ümmetümle bile toprağda turam
Yirden anlar ile başım kalduram
- 300 Didi şiddik yâ resûlallâh buyur
Ol mübârek gövdeñi kimdür ki yur
- 301 Didi ol 'ammüm oğlı 'Alî yuya
Fazl ibn-i 'Abbâs dağı şu kıya
- 302 Didi şiddik yâ resûlallâh kefen
Sen buyurgıl idelüm size neden
- 303 Didi uşda gönlegüm yirdüm kefen
Eylegil baña bulardan anı sen
- 304 Didi şiddik yâ resûlallâh saña
Kim kılısardur namâzı di baña
- 305 Didi çün yuyasın kefenliyesün
Beni kabrüm kırağunda kıoyasun
- 306 Hâk te'âlâ kendüsi ol bî-niyâz
Baña evvel ol kılısardur namâz
- 307 Şoñra bes cümle melekler geliser
Hep bölük bölük namâzum kılısar
- 308 Anlaruñ ardınca mü'minler gele
Hep bölük bölük namâzımı kıla
- 309 Fâtimâ bes âh edüben ağladı
Ya baba uşbu fıraqımız didi
- 310 Ayrılığ ne vağte degin olısar
Seni kızuñ yine kıanda bulısar

Turkish Studies

- 311 Ol kıyâmet günü kıpıcağ 'aceb
Ben seni ne yirde kılayum taleb
- 312 Didi kızum kıpıcağ maşşer günü
Bulasun mîzân kıatında sen beni
- 313 Ümmetimün ben terâzîsün tütam
Ağır idem dartılur iken binem
- 314 Hem beni yine şırâtda bulasun
Cehd idesün sen de anda gelesün
- 315 Ümmetimün tuta tuta ellerin
Ol şırâtdan geçer desdüm vereyin
- 316 Havz-ı kevşerde bulasun hem beni
Ben dağı anda gözedürem seni
- 317 Tolduram şu kıplara anda tıram
Ümmetüm şuşuzlarına şu virem
- 318 Hem dağı 'arş altına sen gelesün
Anda dağı sen beni hem bulasun
- 319 Secde kılup Hâk Çalab'a söyleyem
'Âşî ümmete şefâ'ât eyleyem
- 320 Bes didi kim ey kızum gel yağın
Çünkü geldi öpdî kıoçdı bes hemîn
- 321 Didi kim yâ Fâţımâ olma melül
Hâk te'âlâdan diledüm oldı kıbül
- 322 Kim tezirek gelesün kızum baña
Ki zîrâ müştâk oluram ben saña
- 323 Ehl-i Beytüm'den kamu öñdin sen baña
Sen gelürsün ey kızum direm saña
- 324 Tangrı'ya ısmarladum varuñ sizi
Yâ cemâ'ât mü'minîn kıamu gözi
- 325 Ben giderüm âhirete düşdi yol
Bes mübârek yüzini örtđi resül
- 326 Didi ey cân alıcı turgıl urı
Buyruğı yitür yirine gel berü
- 327 Hemân 'Azrâ'îl âşkâre okudı

Turkish Studies

Ki rāvīler işitdi bunı didi

Yā eyyetühennefsü'l-mutma'ınnetü irci' i ilā rabbiki radiyeten merđıyyeh. Fed ħulī fi 'ibādī ve'd-ħulī cenneti²⁵

- 328 Resūlullāh hemān gül gibi terler
Ki miskden daħı yeg қоқardı dirler
- 329 Mübārek elini şuya batırur
Alur bes gögsinüñ üstine urur
- 330 Didi cān acısı düşvār olurmış
Қamu a' zāları işden қalurmıř
- 331 İlähī ümmetüme hem yiñe sen
Geñiş қıl cān acısın itgil aħsen
- 332 Didi ya 'Azrā' il şöyle bilesün
Ki cānın ümmetimüñ çün alasun
- 333 Olara idecegün zaħmeti sen
Baña it қamusun direm saña ben
- 334 Ža' iflerdür olar deymez 'azāba
Yazuқlulardurur gelmez ħisāba
- 335 Dikdi peygamber yüzini açdılar
Gördiler gitmiř resūl aғlaşdılar
- 336 İllā yüzi daħı nūrlu tāze-ter
Yatmış uyur şanki yañağında dür
- 337 Dökdiler yaşlarını aғlaşdılar
Yire gözden қanlı yaşlar şaçdılar
- 338 Şöyle kim mü' minler itdiler fiğān
Тoldı aғlamak zemīn ü āsumān
- 339 Yir gök ehli oldı giryān aғladı
'Avret ü er uşağ oğlan aғladı
- 340 Aғladı ol gün zemīn ü āsumān
Aғladı ol gün mekān ile zamān
- 341 Aғladı ol gün nebāt ħayvān daħı
Aғladı aқl ü gönül nefis cān daħı
- 342 Fiğān ider 'arılar virānelerde

²⁵ Ey huzura kavuşmuş insan! Sen O'ndan hoşnut, O da senden hoşnut olarak Rabbine dön. (Seçkin) kullarım arasına katıl ve cennetime gir! (Fecr Suresi 89/27, 28, 29, 30) (Hayrettin KARAMAN vd., agw)

- Ki ağlar tûfî şeker-hânelerde
- 343 Gülsitânda bülbüller figânı
 ılır kim cihânuñ gitdi cânı
- 344 Yedi göklerde melekler ağladı
 Arş-ı kürsî felekler hep ağladı
- 345 Her ne kim var mü 'minin ü mü 'minât
 İns ü cinn ü müslimîn ü müslimât
- 346 Hep işiden oldı mağbûn ağladı
 Levh-i mahfûz kürsî hem ferş ağladı
- 347 Geldiler kuşlar hevâya ötdiler
 Şo'l kadar kim ağladılar düşdiler
- 348 Hâş muqarrebler ile arş ağladı
 Gice gündüz ü ay ü gün ağladı
- 349 Ey müselmânlar gelün biz dağı
 Ağlaşalum derd ile hem siz dağı
- 350 Ey gözüm yaş yirine an ağlasun
 Ey gönül yan oda cân ağlasun
- 351 Kim bu derde yirinür cân ağlamak
 Bes n'olur göz gerek an ağlamak
- 352 Ol yazuqlular ümîdi serveri
 Gör ki dünyâ ni'tdi ol peygamberi
- 353 Bundadur sen diñle saña dağı
 Aıl iseñ uyma gel aña dağı
- 354 Her ne deñlü başuñı aldurur
 Şoñra döner yire urur öldürür
- 355 Her ne kim virdigine olur hisâb
 Câna bundan gidicek olur azâb
- 356 Fâtimâ dir şöyle kim ıldı figân
 Kim anuñ derdine yandı ins ü cân
- 357 Ağlamak ügrimek üni âlemi
 Tutdı kim ağlardı hayvân âdemî
- 358 Fâtimâ didi yine çok ağlamañ
 Bu nebî üstine artu ağlamañ

Turkish Studies

- 359 Kim resûl çün ağlamayı nehy eyledi
Ölüye çok ağlamañ hem siz dedi
- 360 Bes hemân gitmek yarağın gördiler
Şu getürdiler yumağa urdılar
- 361 Ol cihânın cānınuñ pāk cismini
Yatdığı yirde perde ile anı
- 362 Bes ‘Alī kendi eli ile yudu
Fażl ibni Abbās dağı şu koydı
- 363 Çün ‘Alī didi yuyarken nāgehān
Kulağuma geldi bir ün dir nihān
- 364 Örtüñüz peygamberi açıldı ol
Görürem kim bir dizi açık resûl
- 365 Örtüm anı bildüm ol ma‘şūmdurur
Kim inanmazsa aña maħrūmdurur
- 366 Hem baña kim ben dilerdüm döndürem
Ol dönerdi çün hemān ben el uram
- 367 Bildüm anı hāş melekler döndürür
Kim gelüpdür yumağa yardum kılur
- 368 Cebrā’ıl gökden getürdi bir koğu
Ol mübārek kefen üzre saçdı bñ
- 369 Beñzemez hiç bu cihān koğusına
Saçdı peygamber kefeni üstine
- 370 Mu‘atṭar oldı mü’minler dimāğı
Velikin yandı cānlar sızdı yağı
- 371 Rebī‘ul evvelde on sekizinde
Düşenbe günü ‘Āyişe evinde
- 372 Vefāt etdi resûl gitdi cihāndan
Hümā-yı rüh uçdı āşiyānından
- 373 Ol ‘aziz ‘ömründe altmış yıl tamām
Dağı üç yıl geçmiş idi bñ-gümān
- 374 Hem mübārek şakalından aqça kıl
On yedi dāne varıdı şöyle bil
- 375 Kābrini yatdığı yirde kazdılar
‘Āyişe evinde yirin düzdiler

Turkish Studies

- 376 Gûrnuñ yanında qodılar anı
Dönmediler kimse şişenbe günü
- 377 Hem çehârşenbe günü dağı tamām
Kim feriştehler namāz kıldı müdām
- 378 Yol bulamazıdı ādem varmağa
Yir yoğıdı bir kişi hiç turmağa
- 379 Rûz-ı pencşenbe müselmānlar dağı
Geldiler bölük bölük anlar dağı
- 380 Kıldılar peygamber üstine namāz
Ağlaşup didiler ey deryā-yı rāz
- 381 Saña dağı nicesi irdi ölüm
Kim habîb ortasına girdi ölüm
- 382 Bes kime olısar ölümden necāt
İktizā böyle ider uşbu şifāt
- 383 Bes qodılar qabrine peygamberi
Anı dağı yidi gör uşbu yiri
- 384 Cum' a gicesi resûlullāh dir
Qodılar yire habîbullāh dir
- 385 Hem yine yatdığı yirde anı
Qodılar Haq buyruğıyla cismini
- 386 Ol ' Alî şöyle rivāyet eyledi
Kabirine qodum resûli didi
- 387 Deprenürdi dudağı bes diñledüm
Qulağum urdum sözünü añladum
- 388 Ümmetî dir ümmetî dir ümmetî
Ümmetine gör nicedür himmeti
- 389 Ümmetüñle tā selāmet olasun
Sakın olma sen melāmet olasun
- 390 Bes şahābe cem' olup ağlaşdılar
Gözleriñden kanlu yaşlar saçdılar
- 391 Cümle şehriñ oldu giryān ağladı
Yandı cânlar oldu biryān ağladı

Turkish Studies

- 392 Şöyle kim derd ile kıldılar figān
Toldı ün ile zemīn ü āsumān
- 393 Gördiler hayvānlar ağladı kamu
Ota şuya şıgmadı anlar kamu
- 394 Cem' oluban geldi kuşlar ağladı
Hep şokaqlar tağ u taşlar ağladı
- 395 Hem gönüller yandı gözler ağladı
Her biri söyledi sözler ağladı
- 396 Bes didiler yine itmen çün figān
Kim sesül nehy eylemişdürür hemān
- 397 Cümle aşhāb ağlaşurağ rāviler
Fāṭimā'ya ta' ziyeler virdiler
- 398 Yā İlāhī dirlügümüz şöyle kim
Muştafā' aşkı üzre düzdük ey Kerīm
- 399 Āḫirimüz hem anuñ ' aşkı bile
Kıl senüñ ' aşkuñıla daḫı bile
- 400 ' Aşkıyla cānımı yandırırır
Gönlümi uyḫudan uyandırırır
- 401 Benlügümden beni āzād idivir
Senlügünle sen beni şād idivir
- 402 Rūz kılğıl dār-ı ' uqbāda baña
Kim şefā' at birle ol beni aña
- 403 Bes şahābe her şeyler söyledi
Her biri bir sözi bünyād eyledi
- 404 Ebūbekir didi ey Hāğ ḫabībi
Ki senden cümle dertlüler ṭabībi
- 405 Ölüm derdine dermān bulmaduñ mı
Ölümden sen de emān bulmaduñ mı
- 406 ' Ömer didi ki ey Allāh resūli
Ki sensün Tañrı'nuñ ulu kuli
- 407 Ölüm hīç saña ḫürmet eylemedi
Emān virmede ' izzet eylemedi
- 408 Bes didi ' Oşmān ki ey sultān saña
Geldi gökden vaḫy hem Kūr'an saña

Turkish Studies

- 409 Sen ölümden bes n' için kurtulmaduñ
Va' de yetdi bir dem emân bulmaduñ
- 410 'Alî didi ki ey şâh-ı yegâne
Senüñle fahr ider yidi zemâne
- 411 Nice kıydı saña bu fânî dünyâ
Senüñle fahr iderdi fânî dünyâ
- 412 Behlûvânlar kabri üzre turdılar
Toprağını gözlerine sürdiler
- 413 Didiler 'ahdimüz böyle degüldi
Bizüm bu cehdimüz böyle degüldi
- 414 Diler idük biz öleydük önünde
Dilemezdük diri olmak soñunda
- 415 Didiler ol önünde cengimüz hây
Çıkarıdı göklere gülbengimüz hây
- 416 Şimdi uş ağlaşalum gülbeng ile
Çün kim ölmedük önünde ceng ile
- 417 Cümle enşâr zârılıklar itdiler
Döndiler bes evlerine gitdiler
- 418 Bir zamân çok zârılıklar itdiler
Döndiler bes evlerine gitdiler
- 419 Geçdi şiddîk yirine oldı imâm
Bu kitâb hem burada oldı tamâm
- 420 Hezârân biñ şükür elhamdülillâh
Ki tevfiķ virdi ben kulına Allâh

KAYNAKÇA

- ASLAN Namık, “Manzum Dinî Destanlar ve Kirdeci Ali’ye Ait Olduğu Söylenen İki Destan Metni (Güvercin ve Geyik Destanları)”, **Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi**, Sayı 20/1, Kayseri 2006.
- AVŞAR Ziya, “Gölge Avıyla Boşalan Bir Sadak: Mahallileşme”, **Turkish Studies-Edebiyatımızda Mahallileşme ve Türkî-i Basit Özel Sayısı**, (Summer 2009)
- BALDEMİR İsa (1996). **Vefât-ı Nebi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- COŞAN Esad, “İslâmî Türk Edebiyatında Ukkâşe Hikâyesi”, **A.Ü.İ.F. Dergisi**, , C.26, Ankara 1983.
- ÇELEBİOĞLU Âmil, “Türk Edebiyatında Manzum Dinî Eserler”, **Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul 1998.
- DEMİR Necati ve ERDEM M.Dursun, **Hz. Ali Cenklere**, Destan Yayınları, C.1, Ankara 2007.
- GÜLER Fatma Turhal (1996). **Şeyyâd Hamza’nın Vefât-ı Hazret-i Muhammed Aleyhi’s-selam Adlı Mesnevisi**, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.
- KAPLAN Mahmut, **Klasik Türk Şiirinde Hz. Muhammed**, Etkileşim Yayınları, İstanbul 2010
- KARAMAN Hayrettin vd, <http://www.diyamet.gov.tr>, Türkiye Diyanet Vakfı Kur’an-ı Kerim Meali (07.03.2012)
- KÖKSAL M.Fatih, **Mevlid-nâme**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2011.
- KUT Günay, **Sehi Bey-Heş Behişt**, Harvard 1978.
- LEVEND Agâh Sırrı, **Ümmet Çağı Türk Edebiyatı**, Ankara 1962.
- ÖZCAN Hüseyin, **Hâvernâme**, Horasan Yayınları, İstanbul 2008.
- PEKOLCAY Neclâ, **İslâmî Türk Edebiyatı**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 1996.
- ŞENTÜRK Ahmet Atilla, **XVI. Asra Kadar Anadolu Sahası Mesnevilerinde Edebi Tasvirler**, Kitabevi Yayınları, İstanbul 2002
- TİMURTAŞ Faruk Kadri, **Mevlid (Vesîlet-ün-Necât)**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1970.
- YENİTERZİ Emine, **Divan Şiirinde Na't**, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 1993.